

О.М. КЛЮЄВ

канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

УДК 343.85:351.74(477)

МІСЦЕ, РОЛЬ ТА ПОНЯТТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Як взаємопов'язані елементи соціальної системи надане визначення, місце, роль і поняття організації та її похідних у правоохоронній діяльності ОВС щодо профілактики правопорушень.

Успішне виконання завдань, покладених державою на органи внутрішніх справ у сфері профілактики правопорушень, безпосередньо залежить від належного рівня організації системи управління. Цьому повною мірою сприяє використання комплексу організаційних форм управління, що спрямовані на забезпечення та підтримання функціонування зазначеної системи [1, с.240-247], особливо стосовно підвищення ефективності правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ щодо профілактики правопорушень. Проте застосування організаційних форм управління має певні особливості, що, на нашу думку, полягають по-перше, у самостійності та творчому підході у виборі тієї чи іншої організаційної форми управління, а по-друге, є своєрідним підґрунтям для формалізму, свавілля з боку суб'єктів управління, оскільки зазначені форми управління знаходяться за межами детальної правової регламентації, а правові акти закріплюють лише загальну процедуру їх здійснення. Тому у сучасних умовах дослідження організаційних форм управління в сфері профілактичної діяльності органів внутрішніх справ виступає необхідним завданням, яке вимагає постійної уваги і подальшого глибокого вивчення науковцями.

Будь-яка цілеспрямована колективна діяльність потребує управління і в такому важливому прояві, як організаційний момент. Як зазначає Г.В. Атаманчук, "організувати" - значить розташовувати людей у просторі (території, споруди) та у функціональних (соціальні ролі, види робіт) координатах, з'єднувати їх засобами та знаряддями праці, забезпечувати їх взаємодію та взаємобмін у праці та громадському житті, розширювати їх можливості шляхом узгодження та концентрації зусиль [2, с.28]. У свою чергу, Л.В. Коваль у тлумаченні поняття "організація" вбачав організовану колективну діяльність у притаманних їй формах управління і відповідних методах, актах [3, с.19]. Наявність організаційних форм управління обумовлюється, насамперед, організаційним змістом управління, що найбільш чітко має вираз у плануванні

колективних зусиль та розподілі обов'язків їх учасників у досягненні конкретних цілей, у розпорядливості, тобто в регулюванні повсякденної діяльності колективів, у контролі за ходом здійснення поставленої мети, в організаційному забезпеченні усіх стадій управлінського процесу. Л.В. Коваль виділяв три основні випадки використання терміна "організація". По-перше, словом "організація" можуть називатися державні, громадські, самоврядування органи, утворені для виконання будь-яких функцій державного або громадського характеру. Тут організація є соціальним інститутом із певним статусом. По-друге, термін "організація" може означати певну діяльність, що включає розподіл функцій, повноважень, обов'язків, налагодження сталих зв'язків, координацію тощо. Тут "організація" - дія процес, вплив. Нарешті організація - це явище, фактор, а відповідно поняття, і категорія, у сукупності протилежні дезорганізації, непорядкованості, невизначеності, хаосу, мірою, котрих є ентропія (міру впорядкованості, організації, навпаки називають нігентропією) [3, с.19]. Г.В. Атаманчук характеризує організацію наступним чином: це формальне явище, створене шляхом виділення з будь-якого цілого його певної частки з метою покладення на неї (частини) адекватних функцій цілого; це взаємодія елементів частини як усередині, так і поза нею з метою реалізації покладених на неї функцій цілого, це стійка (за часом та в просторі) взаємодія елементів, що надає частині певні контури та укріплюючи їх, за допомогою спеціалізації та кооперації можливостей цих елементів [2, с.130-131].

М.І. Буденко зазначає, що в науці управління поняття "організація" вживається в двох основних смислових значеннях: а) як упорядкований стан управляючої системи, об'єкта управління, тобто їх внутрішня структура (організація в статичі); б) як функція процесу управління або стадія управлінської діяльності (організація в динаміці) [4, с.188]. Організація, на думку А.Д. Гвішіані, - це комплекс взаємопов'язаних елементів, до яких можна віднести: "по-

перше, мету, завдання, по-друге, розробку системи заходів для реалізації мети та розподілу завдань на окремі види робіт, виконання яких може бути покладено на певних членів усередині організації; по-третє, інтеграцію окремих робіт у відповідних підрозділах, які могли б їх координувати різними засобами, включаючи формальну ієрархічну структуру, по-четверте, мотивацію, взаємодію, поведінку, погляди членів організації, які визначаються певними заходами, що спрямовані на реалізацію її цілей, а також мають особистий, випадковий характер; по-п'яте, такі процеси, як прийняття рішення, комунікації, інформаційні потоки, контроль, заохочення та стягнення, що мають важливе значення щодо забезпечення виконання цілей організації; по-шосте, єдину організаційну систему, яка розуміється не як додаткова така, а як внутрішня узгодженість, яка повинна бути досягнута між усіма вищезазначеними елементами організації" [5, с.185]. В.М. Плішкін, зазначав, що поняття "організація" в науці управління застосовується в двох основних значеннях: організація як стан керованого об'єкта (системи) і організація як функція управління, або, що одне і те саме, елемент (стадія, етап) управлінського циклу [6, с.247].

Заслугує на увагу позиція В.В. Четверікова та В.С. Четверікова, які вважають, що поняття "організація" в науці управління вживається у двох основних значеннях: організація як стан об'єкта (системи), що управляється, та організація як функція управління. В першому значенні організація - це впорядкований стан управляючої системи, її внутрішня структура [7, с.70]. Цікавою є позиція Г.А. Туманова, який зазначав: "організація" як термін - це певне структуроване соціальне угворення - орган державного управління, громадське формування, соціально-психологічна спільність тощо; організація в атрибутивно-розумінні - об'єктивна функція управління, як його мета, засіб, результат; організація в статичній - фіксований, умовно стабільний стан складного об'єкта, об'єкта-системи; організація в динаміці - це елемент (стадія) послідовно здійснюваного процесу управління (управлінського циклу) [8, с.42]. Таким чином, виходячи з перехованих визначень та характерних ознак, категорія "організація" охоплює багато аспектів: створення, реорганізацію організаційних структур управління, тобто зміни в організаційній формі управління; організуючий вплив суб'єкта на об'єкт управління з метою впорядкування та взаємодії елементів системи управління, а також діяльність, що забезпечує здійснення процесу управління, тобто прийняття та реалізація управлінських рішень.

У нормативно-правових актах закріплюється лише загальні засади здійснення організаційної діяльності, тому діяльність суб'єктів управління в сфері профілактичної діяльності залежить від розуміння та реальної оцінки обстановки у застосуванні організаційних форм управління. Використання суб'єктом управління організаційних форм потребує визначення їх юридичних підстав, оскільки правова форма не охоплює усієї різноманітності властивостей й особливостей управлінських відносин, що перебувають

у сфері правового регулювання, а закріплює й регламентує лише найбільш загальні та суттєві. В цьому зв'язку важливе методологічне значення має з'ясування оптимальних співвідношень між тими елементами управлінських відносин, котрі за необхідності вимагають правового оформлення, регламентації та тими, які доцільно забезпечувати іншими, неправовими засобами й методами. У правових актах неможливо й недоцільно їх закріпити через їхню різноманітність та різну спрямованість. Навіть якщо найбільш суттєві й закріплюються на рівні правових актів, то вони автоматично трансформуються у правову форму управління, внаслідок чого неправові форми перестануть існувати, а вони є складовою ефективною діяльністю системи управління, що дозволяє зробити висновок про недоцільність зазначеного підходу.

На нашу думку, управління не може в повному обсязі здійснюватися у правових формах, оскільки існують й неправові форми у вигляді традицій, звичок тощо, які мають місце в кожній соціальній системі. Це і обумовлюється, насамперед, тим, що філософський зміст управління полягає у "співвідношенні стихійного та свідомого, об'єктивних та суб'єктивних начал у регулюванні суспільного життя, у спрямованому впорядкуванні суспільних відносин" [9, с.15]. У зв'язку з цим, з метою надання суб'єкту управління самостійності, оперативності, творчого підходу у застосуванні організаційних форм по відношенню до об'єкта управління необхідно закріпити у нормативно-правових актах зазначений вид форм управління на рівні організаційних принципів, які регламентують діяльність тієї чи іншої служби в сфері профілактики правопорушень. Такий підхід дасть можливість: по-перше, зберегти наявність організаційних форм управління; по-друге, дозволить їх використовувати в тих сферах, які не врегульовані нормативно-правовими актами; по-третє, обмежить повноваження суб'єкта управління щодо застосування зазначеного виду форм управління та дасть реальні гарантії об'єкту управління у їх виборі.

Таким чином, організаційні форми управління органів внутрішніх справ в сфері профілактичної діяльності визначають напрямки впорядкування та подальшого розвитку системи управління, тому справляють значний вплив на управління, оскільки при раціональному їх застосуванні забезпечується й належний рівень результатів роботи органу чи підрозділу внутрішніх справ. Соціальне значення організації профілактики правопорушень полягає у тому, що вона являє собою найбільш дієвий шлях боротьби із протиправними вчинками, забезпечує встановлення та усунення (мінімізацію, нейтралізацію, блокування) їх джерел. Значною мірою - це попередження самої можливості вчинення правопорушень. Профілактика правопорушень надає можливість вирішувати завдання боротьби з ними гуманними засобами, з найменшими витратами для суспільства, зокрема, без застосування механізму юридичного покарання.

Приймаючи до уваги вищевикладене, організацію профілактики правопорушень органами внутрішніх справ

визначимо як сукупність різноманітних за формами дій відповідних суб'єктів, спрямованих на попередження та припинення правопорушень, які здійснюються з метою упорядкування, узгодження та налагодження зв'язків між усіма елементами системи управління органів внутрішніх справ у сфері профілактичної діяльності.

Отже, пропонуємо, в системі організаційних наук виділити теорію організації правоохоронної діяльності, а як її елемент нижчого рівня – організацію профілактики правопорушень як невід'ємну частину теорії організації і власне теорії організації правоохоронної діяльності, яка найбільш тісно пов'язана з циклом правознавчих наук. Саме на такій межі наук можуть з'явитися плідні наукові результати. Розглядаючи державно-правові правоохоронні інститути як взаємопов'язані соціальні системи, можна теоретично дослідити ряд якісно нових процесів і явищ, в тому числі тих, що носять дезорганізаційний характер в перехідні періоди, які не піддаються дослідженню традиційними методами, в рамках традиційних наукових напрямків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьев К.К. Проблемы совершенствования административно-правовых форм и методов // Вісник Лу-

ганського ін-ту внутр. справ МВС України. -2000. - Спеціальний випуск. –С.240-247.

2. Атаманчук Г. В Теория государственного управления: Курс лекций -М.: Юрид. лит., 1997. -400 с.

3. Коваль Л. В. Административное право Украины. -К.: Основи, 1994. -154 с.

4. Основы управления в органах внутренних дел: Учебник /Н.И. Буденко, Г.П. Герт, В.Р. Кисин, Б.П. Кондратьев и др. /Под ред. А.П. Корнеева. -М.: Щит-М, 1996. - 343 с.

5. Гвишиани Д.М. Организация и управление. -М.: Наука, 1972. -530 с.

6. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник -К.: Нац. академія внутр. справ України, 1999. -702 с.

7. Четвериков В.С., Четвериков В.В. Основы управления в органах внутренних дел: Учебное пособие - М.: Новый Юрист, 1997. -128 с.

8. Туманов Г.А. Организация как функция государственного управления // Советское государство и право. - 1986. -№ 1. -С.38-46.

9. Курашвили Б.П. Очерк теории государственного управления. -М.: Наука, 1987. -293 с.

Надійшла до редколегії 24.10.2003

КЛЮЕВ А.Н. МЕСТО, РОЛЬ И ПОНЯТИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УКРАИНЫ

Как взаимосвязанные элементы социальной системы приведено определение, место, роль и понятие организации и ее производных в правоохранительной деятельности ОВД в отношении профилактики правонарушений.

KLJUEV A.N. THE PLACE, ROLE AND CONCEPT OF THE ORGANIZATION OF PREVENTIVE MAINTENANCE OF OFFENCES LAW-ENFORCEMENT ACTIVITY OF UKRAINE LAW-ENFORCEMENT ORGANS

As the interconnected elements of social system definition, a place, a role and concept of the organization and is given its derivatives in law-enforcement activity law-enforcement organs concerning preventive maintenance of offences.

УДК 349.2(477)

Н.А. КОЛОТІК

Національний університет внутрішніх справ

СИСТЕМА ОСНОВНИХ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ЗА ТРУДОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Розглянуті особливості законодавчої основи трудових прав працівників.

Перехід суспільства до ринкової економіки, реформування й подальший розвиток нормативно-правового забезпечення майже усіх суспільних відносин у державі актуалізують проблему перегляду й поглиблення змісту основних трудових прав працівників, надійного забезпечення їх реалізації юридичними засобами. "Людина, її

життя та здоров'я, честь і достоїнство, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Ствердження і забезпечення прав і свобод людини є головним